

การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของกลุ่มชนโอริงอัสลี (ชาไก) กลุ่มย่อยจาไฮ
ในจังหวัดนราธิวาส

A study of ethnobotany of the Orang Asli (Sakai), Jahai sub-group in
Narathiwat Province

กัญญพัชร พุดโสสม*

Kanyapat Phutsom

Received : January 1, 2025

Revised : May 8, 2025

Accepted : May 26, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาพืชสมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มชนโอริงอัสลี (ชาไก) ในพื้นที่ตำบลศรีสาคร อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ระหว่างเดือนเมษายน - เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลการใช้สมุนไพรของกลุ่มชนเผ่าโอริงอัสลี ในจังหวัดนราธิวาส โดยใช้วิธีการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์หัวหน้าชนเผ่าโอริงอัสลี (ชาไก) และหมอพื้นบ้าน และเก็บรวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพร เพื่อเก็บรวบรวมตัวอย่างพืชสมุนไพร แล้วนำมาศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชื่อวิทยาศาสตร์และสรรพคุณ ว่ามีตามที่ใช้กันอยู่หรือไม่ ผลการสำรวจพบว่า พืชสมุนไพรในกลุ่มชนเผ่าโอริงอัสลี (ชาไก) หมู่บ้านไอร์แตแต ตำบลศรีสาคร อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส จำนวน 28 ชนิด มีชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ 24 ชนิด ส่วนของสมุนไพรที่นำไปประกอบเป็นยารักษาโรคมากที่สุดคือ ราก ร้อยละ 36 รองลงมาคือ เหง้า ร้อยละ 21 ใบ ร้อยละ 18 ดอก ร้อยละ 14 ทั้งต้น ร้อยละ 7 และส่วนเถา ร้อยละ 4

คำสำคัญ : พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน / กลุ่มชนโอริงอัสลี (ชาไก) / สมุนไพร

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะสหเวชศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Lecturer in Department of Thai Traditional Medicine, Faculty of Allied Health Sciences Northern College

(Corresponding Author) e-mail: Kanyapat@northern.ac.th

ABSTRACT

A study of ethnobotany of the Orang Asli (Sakai), Jahai sub-group in the area Sri Sakhon Subdistrict, Sri Sakhon District, in Narathiwat Province between April - June 2023. The purpose is to Data Collection the use of herbs of the Orang Asli (Sakai), Jahai sub-group in Narathiwat Province. By using the method landing area explore and Interview Tribal Chief of the Orang Asli (Sakai) and Traditional medicine. And collect data of herbs to collect herbal samples Then study the information related to Scientific name and properties Is it available as used. The survey results found that. Herbs of the Orang Asli (Sakai), I Taetae village in the area Sri Sakhon Subdistrict, Sri Sakhon District, in Narathiwat Province total of 28 types has a scientific name, species of family name of 24 types. The introduced herbal parts constitute the most common therapeutic drugs is Roots 36 percent, second is Rhizome 21 percent, Leaf 18 percent, Flowers 14 percent, vines 7 percent and Stems 4 percent

Keywords: Ethnobotany / Orang Asli (Sakai) / Herbs

บทนำ

กลุ่มชนโอรังอัซลี (ซาไก) เป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะกลุ่มย่อย "จาโฮ" ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนราธิวาสของประเทศไทย ทั้งยังมีความรู้ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการใช้พืชในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับพืชพันธุ์ในป่า โดยเฉพาะการใช้พืชเป็นอาหาร ยารักษาโรค และวัตถุดิบในการดำรงชีวิต เช่น หัวเผือก หัวมัน และผลไม้ป่า เพื่อเป็นแหล่งอาหารหลัก (บัณฑิต ไกรวิจิตร และณายิบ อาแวบือซา, 2564) การใช้รากไม้และสมุนไพรต่างๆ ในการรักษาโรค เช่น การต้มรากไม้เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย หรือการใช้ใบไม้ในการรักษาโรคตามความเชื่อโบราณ แม้ในปัจจุบันซาไกบางกลุ่มจะเริ่มปรับตัวเข้ากับสังคมสมัยใหม่ เช่น การตั้งถิ่นฐานถาวรและการใช้เทคโนโลยี แต่พวกเขายังคงรักษาความรู้ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านและวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติไว้เป็นอย่างดี ในปัจจุบัน ชาวจาโฮ กระจายเป็นกลุ่มเล็กบ้างใหญ่บ้างหลายกลุ่ม ประมาณการประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยะลาและนราธิวาสมีประมาณ 439 คน ถิ่นที่อยู่อาศัยโดยรวมของ ชาวจาโฮ กระจายตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ชาวจาโฮทั้งหมดอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าสองผืนซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องกัน ได้แก่ อุทยานแห่งชาติบางลาง มีพื้นที่ 163,125 ไร่ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฮาลา-บาลา มีพื้นที่ทั้งหมด 391,689 ไร่ สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นสลับกับที่ราบทุ่งหญ้า ป่าทั้งสองมีระบบนิเวศของป่าดิบชื้นเขตร้อน (เกศริน มณีขุน, 2544)

พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน คือการนำพืชมาใช้ของกลุ่มชนพื้นบ้านที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือเพื่อนบ้านในกลุ่มของตน จนเป็นเอกลักษณ์การใช้พืชพรรณประจำท้องถิ่นนั้น" โดยรูปแบบการใช้ประโยชน์พรรณพืช

นั้นได้แก่ การใช้เพื่อเป็นอาหาร ยารักษาโรค ตลอดจนใช้เป็นสัญลักษณ์และความเชื่อต่างๆ รวมถึงวิธีการจำแนกแบบพื้นบ้านตลอดจนขั้นตอนการเตรียมและสู่ทางการใช้พืชนั้นๆ ซึ่งมนุษย์มีรูปแบบการเลือกใช้ชนิดของพืชเหตุผลในการเลือกใช้ และกระบวนการใช้ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ

พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เป็นศาสตร์ที่ได้รับความสนใจมากขึ้น แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของผลิตผลต่างๆ ที่จำเป็นต่อมนุษย์นั้นได้ถูกทำลายลงไปอย่างมากมาย ทำให้พืชพรรณต่างๆ มีจำนวนลดลง นักพฤกษศาสตร์พื้นบ้านต้องทำงานแข่งกับเวลาขณะที่พืชชนิดใหม่ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาจะสูญพันธุ์ไปพร้อมๆ กับการสูญเสียมิปัญญาในการใช้ประโยชน์ของพืชตามประเพณี ซึ่งพืชแต่ละชนิดที่อาจสูญหายไปอาจหมายถึงการหายไปของพืชอาหาร พืชสมุนไพร แหล่งพันธุกรรมพืช ฯลฯ ที่สำคัญในปัจจุบันการศึกษาวรรณคดีพื้นบ้านในประเทศไทยได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากในอดีตได้มีการสูญเสียมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชบางอย่างให้กับชาวต่างชาติ ประกอบกับยังมีชนกลุ่มน้อยอีกหลายกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศ ยังคงมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ยังคงมีการดำรงชีวิตที่พึ่งพาปัจจัยพื้นฐานที่ได้มาจากธรรมชาติ และยังคงรอคอยการศึกษาภูมิปัญญาเหล่านี้เพื่อนำไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้ในสังคมภายนอกให้เกิดประโยชน์ต่อไป เช่น ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง เย้า ลีซอ ชาไก ชาวเลย์ เช่นเดียวกับชาวโอรังอัสลี (ชาไก) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่หมู่บ้านไอร์แตแต อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส

ทางภาคใต้ของประเทศไทย ตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซีย มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพรรณพืช ตั้งแต่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค การเกษตร เป็นแหล่งสันถนาการเพราะชาวโอรังอัสลี (ชาไก) ชื่นชอบการเที่ยวป่าและหาของป่า รวมทั้งพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ เกี่ยวกับป่า แต่ปัจจุบันชาวโอรังอัสลี (ชาไก) ประสบปัญหา เช่น แหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งปัจจุบันประกาศเป็นพื้นที่อุทยานฯ ทำให้ไม่สามารถขยายที่อยู่อาศัยได้ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า เช่น หาอาหารป่า หรือยาสมุนไพรได้ รวมทั้งไม่สามารถใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรได้ จึงต้องเดินทางออกนอกหมู่บ้านเพื่อประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งมีรายได้ดีกว่า ทำให้ขาดโอกาสในการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษของกลุ่มตนประกอบกับความเจริญที่แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของการพัฒนาประเทศ ทำให้ชาวชาไก(อัสลี) รั่ววัฒนธรรมสังคมเมืองมากขึ้น จึงทำให้วิถีชีวิตของชนกลุ่มนี้เริ่มลดความเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชตามประเพณีลดลง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเหล่านี้เอาไว้ให้เป็นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านไอร์แตแต ก่อนที่ความรู้เหล่านี้จะสูญหายไปพร้อมๆ กับชาวโอรังอัสลี (ชาไก) รุ่นเก่าแก่ (ไทยพีบีเอส, 2565)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการศึกษารวบรวมชนิดและวิธีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 คือ นายอับลอรอฮมาน สาและ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566) หัวหน้าชนเผ่าโอรังอัสลี (ชาไก) ในหมู่บ้านไอร์แตแต ตำบลศรีสาคร อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

และกลุ่มที่ 2 คือ นายเอกสิทธิ์ ปืองาชา (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566) หมอพื้นบ้าน ตำบลตะปอเยาะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่ได้นำมาใช้รักษาโรคต่างๆ โดยการศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. เข้าป่าพร้อมหัวหน้าชนเผ่าและชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) (อับดุลรอฮมาน สาและ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566)
2. เก็บตัวอย่างสมุนไพร และรวบรวมบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก
3. ถ่ายรูป จดบันทึก ส่วนของพืชที่นำมาใช้ วิธีการใช้ สรรพคุณ ชื่อพืชทั้งภาษาของชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก)
4. ทำการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ภาษาท้องถิ่นของสมุนไพรจากหมอเอก (เอกสิทธิ์ ปืองาชา, 2566) (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566) หมอพื้นบ้าน ตำบลตะปอเยาะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค พร้อมทั้งบันทึกภาพเก็บตัวอย่างพืช เช่น ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ แล้วมาสอบถามหมอพื้นบ้านว่าสมุนไพรชนิดนี้มีสรรพคุณตรงกับที่ชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) กล่าวมาข้างต้นหรือไม่
5. นำข้อมูลที่ได้มาสรุปว่าสมุนไพรชนิดต่างเหล่านั้นรักษาโรคได้จริงหรือไม่ จากนั้นเริ่มหาชื่อทางภาคกลาง ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ สารสำคัญ ส่วนที่ใช้ สรรพคุณทางเภสัชในปัจจุบันจากหัวหน้าชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) บ้านไอร์แตต อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส
6. นำข้อมูลสมุนไพรที่ได้จากหัวหน้าชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) มาวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์และเภสัชกรรมไทยที่วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น
7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัย

การศึกษาศาสตร์พื้นบ้านของชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) หมู่บ้านไอร์แตต ตำบลศรีสาคร อำเภศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ตั้งแต่เดือนเมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2566 ผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหัวหน้าชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) หมู่บ้านไอร์แตต ตำบลศรีสาคร อำเภศรีสาคร จังหวัดนราธิวาสและผลจากการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านในท้องถิ่น พบว่าสมุนไพรในกลุ่มชนเผ่าโอไร้งัสลี (ซาไก) หมู่บ้านไอร์แตต ตำบลศรีสาคร อำเภศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ทั้ง 28 ชนิด มีส่วนที่นำไป ประกอบเป็นยารักษาโรคมากที่สุดคือสมุนไพรส่วนราก ร้อยละ 36 รองลงมาคือ สมุนไพรส่วนเหง้า ร้อยละ 21 สมุนไพรส่วนใบ ร้อยละ 18 สมุนไพรส่วนดอก ร้อยละ 14 สมุนไพรที่ใช้ทั้งต้น ร้อยละ 7 และ สมุนไพรส่วนเถา ร้อยละ 4 ตามลำดับ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 มูดู	คำแสด	ชาด	คำเงาะ	<i>Bixa orellana</i> L.	Bixaceae	ดอก	บำรุงโลหิต บำรุงหัวใจ ขับระดู บำรุงน้ำเหลือง รักษาอาการแสบร้อน แก้คันตามผิวหนัง แก้ โรคบิด แก้ดีพิการ
 อุบะสือโจะ	พุดตาน	ดอกสามสี	พุดตาน	<i>Hibiscus mutabilis</i> Linn	Malvaceae	ดอก	แก้ร้อนใน แก้แผลไฟ ไหม้ น้ำร้อนลวก แก้ บวม แก้ตกขาว แก้ตัก เลือด อาเจียนเป็น เลือด
 ลอบะบูเกะ	ว่านนาง ครวญ	บลีเมงตา เนาะห์	ว่าน พังพอน	<i>Tacca integrifolia</i> ker	Taccaceae	เหง้า	รักษาโรคความดัน โลหิตต่ำ บำรุงกำหนัด บำรุงกำลัง

หมายเหตุ ข้อมูลจาก มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (2554); คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2568) และ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2560)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 อากากูยี	ขมิ้นเครือ	ขมิ้นฤาษีฮับ	ขมิ้นเครือ	<i>Arcangelisia flava</i> (L.)	Menispermaceae	ราก	บำรุงน้ำเหลือง ขับลม แก้ไอ แก้ตาแดง ตาเปียก ตาแฉะ
 ตูรงฆามา	เครือหมาน้อย	ก้นปัด	กรุงฆมา	<i>Cissampelos pareira</i>	Menispermaceae	ราก	แก้กระเพาะปัสสาวะอักเสบ บำรุงกำลัง แก้ท้องเดิน แก้ไข้น้ำส แก้โรคผิวหนัง
 บาโน	กระดุมใบ	ซากรูด	กระดุมใบ	<i>Borreria laevis</i> Griseb.	Rubiaceae	ราก	แก้ท้องเสีย ขับลมในลำไส้

หมายเหตุ ข้อมูลจาก สมุนไพรดอกทศุม (2568) และ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2565)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 ปือนิง	พลับพลึงดอกขาว	ปือนั้น	พลับพลึง	<i>Crinum asiaticum</i> Linn	Amaryllidaceae	ใบ	แก้ อาการฟกช้ำ บวม เคล็ด ชัด ยอก แผลง ถอนพิษได้ดี
 อากามุดู	เอื้องหมายนา	เอื้องต้น	เอื้องหมายนา	<i>Costus speciosus</i> (Koen.)	Costaceae	เหง้า	บำรุงมดลูก สมานแผลภายใน แก้ชาง แก้น้ำหนวก
 อุบะยาแร	-	จาแร	-	-	-	ใบ	แก้ไข้ ถอนพิษยาเบื่อเมา แก้ร้อนใน กระหายน้ำ

หมายเหตุ ข้อมูลจาก มติชนสุดสัปดาห์ (2565)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาวกู	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 อี่ตึงกูมา	กระป๋องเจ็ดตัว	กระเป๋	บัวลา	<i>Excoecaria cochinchinensis</i>	Euphorbiaceae	ใบ	ดับพิษร้อนถอนพิษไข้ แก้สันนิบาตหน้าเพลิง (บาดทะยักในปากมดลูก) แก้สันนิบาต แก้พิษขี้ขี้ น้ำคาวปลา
 อากาปานะ	กระพังโหม	พังโหม	กระพังโหม	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	Rubiaceae	ทั้งต้น	ขับลม ขับพยาธิ แก้ธาตุพิการ ลดไข้ แก้ตานซาง แก้ท้องเสีย ช่วยเจริญอาหาร
 ยาเตง	เอื้องลิลา	ยาเตง	เอื้องลิลา	<i>Corymborkis veratrifolia</i>	Orchidaceae	ราก	แก้คัน บำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย

หมายเหตุ ข้อมูลจาก กระปุกเฮลล์ (2562)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาวกู	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 อุปะยาเมาะ	พิลังกาสา	ป้อนา	พิลังกาสา	<i>Ardisia polycephala</i> Wall	Primulaceae	ใบ	แก้ไอ ขับลม
 แอและปือลี	ไอเหล็ก	เถาว์ลยั้ง	ยั้ง	<i>Smilax ovalifolia</i>	Amilacaceae	ราก	บำรุงกำลังชาย
 ป้อนา	-	-	ดาวเรือง	<i>Tagetes erecta</i> L.	Compositae	ดอก	แก้พิษอักเสบ แก้ระส่ำระสาย แก้ไข้พิษ แก้ท้องซึ่ม

หมายเหตุ ข้อมูลจาก เมตไทย (2565) และ ทีเอช ดาตา (2564)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 กะจิตีเมาะ	ว่านนางตัด	ตีเมาะ	ว่านนางตัด	<i>Labisia pumila</i>	Primulaceae	ทั้งต้น	แก้ปวดเมื่อย ช่วยให้มดลูกเข้าอู่บำรุงกำลัง แก้อาการอ่อนเพลีย
 แปปีตาฆา	ลิ้นกวาง	พันทรง	ลิ้นกวาง	<i>Ancistrocladus tectorius</i>	Ancistrocladaceae	ใบ	แก้โรคไต แก้ไข้ ขับพยาธิ
 บุงอเกะมอ	บัวผุด	บุงอเกะเมาะ	บัวตูม	<i>Sapria himalayana</i> Griff.	Rafflesiaceae	กลีบดอก	ใช้ในสตรีหลังคลอด ช่วยให้มดลูกเข้าอู่

หมายเหตุ ข้อมูลจาก นานันโด ฟาร์มสเตย์ บานยาเดะ ตำบลมาโมะ อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส (2561)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
อากาศาแปน	-	ปาแปน	-			ราก	บรรเทาอาการปวดเมื่อย แก้กิดสีดวง บำรุงกำลัง
 นาขออาลง	กำลังควาย เถิก	กุบาฆา เขาะ	กำลังควาย เถิก	<i>Smilax perfoliata</i> Lour	Smilacaceae	ราก	บำรุงก้านัด แก้ปวดเมื่อย ขับปัสสาวะ
 ลอบะบูแกะ	ฤษีนาง ครวญ	บือลีเมงตา เนาะ	ว่าน ค้ำควาดำ	<i>Taccachantrieri</i> Andre	Dioscoreaceae	เหง้า	ช่วยลดน้ำตาลในเลือด ลดความดันโลหิตสูง ริดสีดวง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 ตาลีว้าง	-	ตาหลีหวาง	-	-	-	ราก	บำรุงกำลัง บำรุงเส้นเอ็น
 ปileaเลาะบาดู	ว่านกับแรด	ปileaเลาะบาดู	ว่านกับแรด	<i>Angiopteris evecta</i>	Marattiaceae	เหง้า	ขับปัสสาวะ แก้พิษไข้ แก้ท้องเสีย แก้ฝีพิษตานซาง แก้พิษกำเืดอ แก้ปวดศีรษะ อาเจียน
 ปีสอ	ว่านรางจืดหัว	ปีสอ	รางจืด	<i>Thunbergia laurifolia</i>	Acanthaceae	เหง้า	ขับปัสสาวะ แก้พิษสำแดง พอกหัวฝี ทอนพิษได้ดี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตามชนเผ่าชาไก	ชื่อตามหมอพื้นบ้าน	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ
 กูบาตึนอ	ชิงชี	ฉิงฉอง	ชิงชี	<i>Capparis micracantha</i>	Capparaceae	ราก	ขับ ลมภายใน แก้ไข้ แก้พิษ แก้โรค กระเพาะ กระตุ้น การไหลเวียนเลือด

หมายเหตุ ข้อมูลจาก ดิสรไทย (ม.ป.ป.)

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าสมุนไพรในกลุ่มชนเผ่าโอริงฮัสลี (ชาไก) หมู่บ้านไอร์แตแต ตำบลศรีสาคร อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ทั้ง 28 ชนิด มีส่วนที่นำไป ประกอบเป็นยารักษาามากที่สุดคือ สมุนไพรส่วนราก ร้อยละ 36 รองลงมาคือ สมุนไพรส่วนเหง้า ร้อยละ 21 สมุนไพรส่วนใบ ร้อยละ 18 สมุนไพรส่วนดอก ร้อยละ 14 สมุนไพรที่ใช้ทั้งต้น ร้อยละ 7 และ สมุนไพรส่วนเถา ร้อยละ 4 ตามลำดับ

อภิปรายผล

พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เป็นศาสตร์ที่ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของผลิตผลต่างๆ ที่จำเป็นต่อมนุษย์นั้นได้ถูกทำลายลงไปอย่างมากมาย ทำให้พืชพรรณต่างๆ ลดจำนวนลง นักพฤกษศาสตร์พื้นบ้านต้องทำงานแข่งกับเวลาขณะที่พืชชนิดใหม่ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาจะสูญพันธุ์ไปเรื่อยๆ กับการสูญเสียภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์ของพืชตามประเพณี ซึ่งพืชแต่ละชนิดที่อาจสูญหายไปอาจหมายถึงการหายไปของพืชอาหาร พืชสมุนไพร แหล่งพันธุกรรมพืช ฯลฯ ที่สำคัญในอนาคตปัจจุบัน การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในประเทศไทยได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากในอดีตได้มีการสูญเสียภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชบางอย่างให้กับชาวต่างชาติ ประกอบกับยังมีชนกลุ่มน้อยอีกหลายกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศ ยังคงมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ยังคงมีการดำรงชีวิตที่พึ่งพาอยู่กับปัจจัยพื้นฐานที่ได้มาจากธรรมชาติ และยังคงรอคอยการศึกษาภูมิปัญญาเหล่านั้นเพื่อนำไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้ในสังคมภายนอกให้เกิดประโยชน์ต่อไป เช่น ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง เย้า ลีซอ ชาไก ชาวเลย เช่นเดียวกับชนเผ่าโอริงฮัสลี (ชาไก) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซีย ทางภาคใต้ของประเทศไทย มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพืชพรรณ ทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหาร เป็นยารักษาโรค การทำเกษตรกรรม เป็นแหล่งสันทนาการเพราะชาวโอริงฮัสลี (ชาไก) ชื่นชอบการเที่ยวป่าและเก็บของป่ารวมทั้งพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับป่า แต่ปัจจุบันชาวโอริงฮัสลี (ชาไก) ประสบปัญหา เช่น แหล่งที่อยู่อาศัยเดิม ปัจจุบันได้มีการประกาศเป็นพื้นที่อุทยานฯ ทำให้ไม่สามารถขยายที่อยู่อาศัยได้ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า เช่น หาอาหารป่า หรือยาสมุนไพรได้รวมทั้งไม่สามารถใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรได้ จึงต้องเดินทางออกนอกหมู่บ้านเพื่อประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งมีรายได้ดีกว่า ทำให้ขาดโอกาสในการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษของกลุ่มตนประกอบกับวัฒนธรรมสังคมเมืองที่แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของการพัฒนาประเทศ ทำให้ชาวโอริงฮัสลี (ชาไก) รับวัฒนธรรมสังคมเมืองมากขึ้น จึงส่งผลให้วิถีชีวิตของชนกลุ่มนี้เริ่มมีการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชตามประเพณีลดลง รวมทั้งความรู้เหล่านั้นยังไม่ได้มีการอ้างอิงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเหล่านั้นเอาไว้เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านโอริงฮัสลี ก่อนที่ความรู้เหล่านั้นจะสูญหายไปพร้อมกับชาวโอริงฮัสลี (ชาไก) รุ่นเก่าแก่ และเหลือไว้เพียงคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่มีวิถีชีวิตแบบสังคมตะวันตก

สมุนไพรในกลุ่มชนเผ่าโอริงฮัสลี (ชาไก) หมู่บ้านโอริงฮัสลี ตำบลศรีสาคร อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ทั้ง 28 ชนิด มีส่วนที่นำไป ประกอบเป็นยารักษาโรคมากที่สุดคือ สมุนไพรส่วนราก ร้อยละ 36 รองลงมาคือ สมุนไพรส่วนเหง้า ร้อยละ 21 สมุนไพรส่วนใบ ร้อยละ 18 สมุนไพรส่วนดอก ร้อยละ 14 สมุนไพรที่ใช้ทั้งต้น ร้อยละ 7 และ สมุนไพรส่วนเถา ร้อยละ 4 ตามลำดับ และมีสรรพคุณใกล้เคียงกันกับสรรพคุณทางเภสัชกรรมไทย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จไปด้วยดีด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก นายอัษฎรอรอฮมาน สาและ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566) หัวหน้าชนเผ่าโอรังอัสลี (ซาไก) และหมอเอก นายเอกสิทธิ์ บืองาฉา (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566) หมอพื้นบ้าน ตำบลตะปอเยาะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่ได้ให้ข้อมูลทางด้านพืชสมุนไพรเป็นอย่างดีในการรวบรวมข้อมูลสมุนไพรในครั้งนี้ ตลอดจนส่งผลให้งานวิจัยนี้สำเร็จตามความมุ่งหมายและลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช . (2556). *กระดุมใบ*. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.facebook.com/100069091274649/photos/379251061054600/?_rdr
- กระปุกเฮลล์. (2562). *จดหมายเหตุ กระพังโหม สรรพคุณน้ำอ้อยฮา ช่วยรักษาเบาหวานได้ กระพังโหม*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2568, จาก <https://health.kapook.com/view127456.html>
- เกศริน มณีบุญ. (2544). *พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชนเผ่าชาวกูในจังหวัดตรัง พัทลุง และยะลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ 1 ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2568). *ฐานข้อมูลเครื่องยาไทยบอระเพ็ด*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2568, จาก <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/76>
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2568). *ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้คำเงาะ*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2568, จาก <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/210>
- ดิสไทย. (ม.ป.ป.). *กิบเรต งานวิจัยและสรรพคุณ 22 ข้อ ว่านกิบเรต*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.disthai.com>
- ทีเอช ดาต้า. (2564). *ยัง*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2568, จาก <https://thai-herbs.thdata.co/page/ยัง>
- ไทยพีบีเอส. (2565, 21 กันยายน). *ทางเลือกของมานิ*. <https://www.facebook.com/watch/?v=375602148106023>
- นายนัน ไพร่มสอเต๋ บ้านยาเคาะ ตำบลมาโมง อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส. (2561). *ว่านนางตัด*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1622817987844564&set=a.587712544688452>
- บัณฑิต ไกรวิจิตร และณายิบ อาแวบือซา. (2564). *ชาวโอริงอัสลี กลุ่มจาโฮ จังหวัดยะลา-นราธิวาส: การวิจัยสำรวจภาคสนามเบื้องต้น*. *วารสารมานุษยวิทยา*, 4(2), 54-108. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jasac/article/view/240590/171052>
- มติชนสุดสัปดาห์. (2565). *เอื้องหมายนา*. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_148366
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2554). *ฐานข้อมูลพรรณไม้สวนสมุนไพร สวหยุด*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2568, จาก https://botany.wu.ac.th/?page_id=14158
- เมดไทย. (2563 วันที่ 9 กุมภาพันธ์). *ขมิ้นอ้อย สรรพคุณและประโยชน์ของขมิ้นอ้อย 50 ข้อ (ว่านเหลือง)*. Medthai <https://medthai.com/ขมิ้นอ้อย>
- เมดไทย. (2565). *พิลังกาสง สรรพคุณและประโยชน์ของต้นพิลังกาสง 20 ข้อ พลังกาสง*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2568, จาก <https://medthai.com>

สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2560). *ว่านพังพอน*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2568, จาก <https://botany.dnp.go.th/detaildict.html?wordsLinkno=5286&words=%>

สมุนไพรดอทคอม. (2568). *ฐานข้อมูลสมุนไพร ขมิ้นเครือ*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.samunpri.com>